

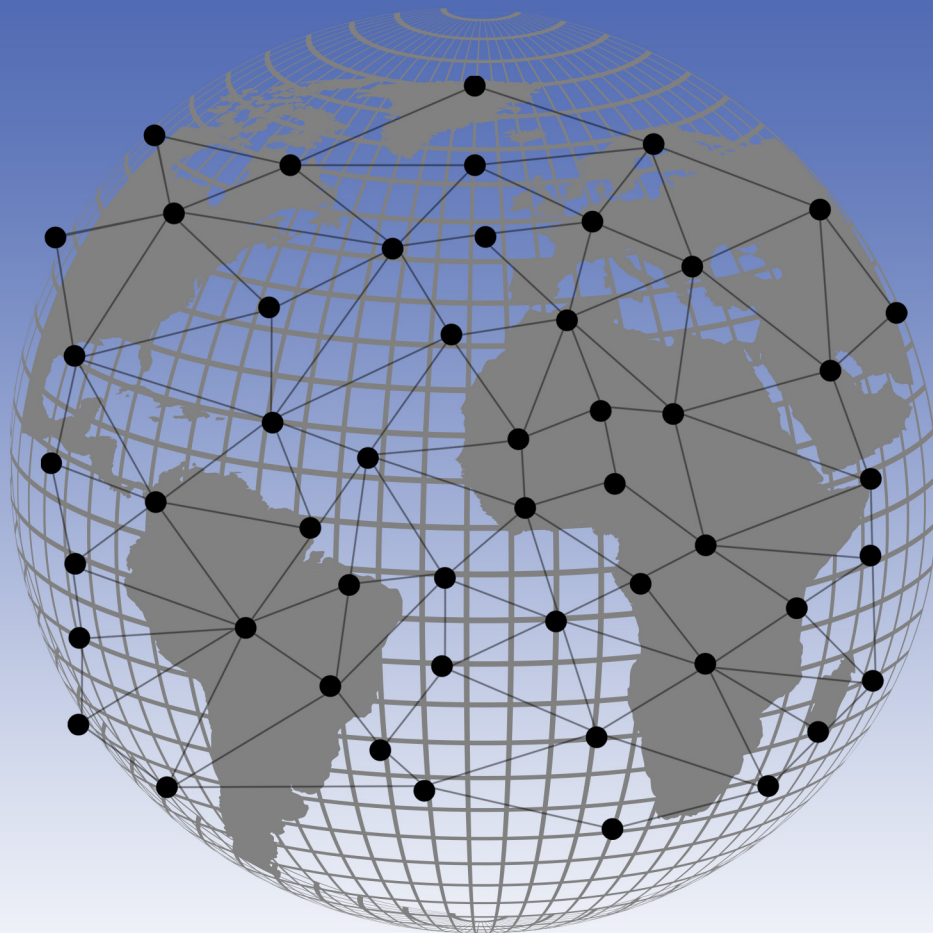

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

پایش تحولات تجارت جهانی (گزارش سی و نهم)

در این شماره می‌خوانید:

- مهم‌ترین مداخله دولت آمریکا در سیاست صنعتی با تصویب لایحه ۲۸۰ میلیارد دلاری برای تقویت تولید و برتری تکنولوژیک آمریکا برای مقابله با چین
- تلاش روسیه و چین برای ایجاد مسیرهای حمل و نقلی جدید: از توسعه زیرساخت‌های مسیر قطب شمال تا احیای نقل و انتقال ریلی کالا از شانگهای به اروپا
- بهره برداری ترکیه از بحران اوکراین: افزایش ۴۶ درصدی صادرات ترکیه به روسیه
- جنگ اوکراین و کسری تجاری کشورهای کم‌درآمد

مرداد ۱۴۰۱

شناسنامه گزارش

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

عنوان:

پایش تحولات تجارت جهانی
(گزارش سی و نهم)

مدیریت اقتصاد کلان و آینده پژوهی

تاریخ انتشار: مرداد ۱۴۰۱

واژه‌های کلیدی: سیاست صنعتی، مسیرهای حمل و نقل، کسری تجاری، سقف قیمت، شورای همکاری خلیج فارس، معافیت گمرکی

نشانی: تهران، خیابان طالقانی، نبش خیابان شهید موسوی (فرصت)، پلاک ۱۷۵

سلسله گزارش‌های "پایش تحولات تجارت جهانی" رویدادهای کلیدی در محیط ژئواکونومیک ایران را مورد بحث و بررسی قرار می‌دهد. در این قالب، رویدادهای کلیدی از منظر تاثیرگذاری بر دیپلماسی اقتصادی و موقعیت ژئواکونومیک ایران مورد توجه قرار می‌گیرند. هدف از تهیه این گزارش که به صورت ماهانه از سوی مرکز پژوهش‌های اتاق ایران منتشر خواهد شد ارائه تصویری روشن از محیط ژئواکونومیک ایران و فرصت‌ها و تهدیدهای ایران در این فضا است.

فهرست مطالب

۵	مقدمه
۶	تحولات جهانی
۱۱	تحولات منطقه‌ای
۱۴	داده‌های تازه

مقدمه

ایران در اقتصاد سیاسی بین‌الملل موقعیتی دوگانه دارد. از یک‌سو ارتباطات بین‌المللی این کشور به کمترین میزان در دهه‌های اخیر رسیده است و از دیگر سو کشور به‌صورت مضاعف از تحولات در محیط روانی و عملیاتی اقتصاد سیاسی بین‌الملل متأثر می‌شود. سلسله گزارش‌های "پایش تحولات تجارت جهانی"، باهدف بررسی رویدادهای بااهمیت از منظر تأثیرگذاری بر دیپلماسی اقتصادی و موقعیت ژئواکونومیک ایران، در دولایه جهانی و منطقه‌ای به رشته تحریر درآمده است. در این گزارش، گلچینی از تحولات اخیر در دولایه جهانی و منطقه‌ای محیط ژئواکونومیک ایران مورد بحث و بررسی قرار گرفته‌اند.

تحولات جهانی

لایحه ۲۸۰ میلیارد دلاری برای مقابله با چین

سنای آمریکا اخیراً لایحه ۲۸۰ میلیارد دلاری را باهدف تقویت تولید و برتری تکنولوژیک آمریکا برای مقابله با چین تصویب کرد. تصویب این لایحه نماد مهم‌ترین مداخله دولت در سیاست صنعتی در دهه‌های اخیر است. این لایحه با ۶۴ رأی موافق در برابر ۳۳ رأی مخالف به تصویب رسید و ۱۷ سناتور جمهوری خواه به آن رأی موافق دادند. حمایت دوحزبی قاطع نشان داد که چگونه رقابت تجاری و نظامی با پکن - و همچنین وعده هزاران شغل جدید در آمریکا - به طور چشمگیری، الگوهای قدیمی کنش حزبی را تغییر داده است. جمهوری خواهانی که زمانی از مداخله دولت در بازارها اجتناب می‌کردند و دموکرات‌هایی که در برابر حمایت از شرکت‌های بزرگ مقاومت می‌کردند در این لایحه بر سر مداخله دولت و حمایت از شرکت‌های بزرگ به هم نزدیک شدند.

این قانون بعداً توسط مجلس نمایندگان مورد بررسی قرار خواهد گرفت، جایی که انتظار می‌رود با حمایت جمهوری خواهان تصویب شود. بایدن که بیش از یک سال است از این بسته حمایت کرده است، می‌تواند آن را تا اوایل این هفته امضا کند.

این لایحه که در قالب همگرایی سیاست‌های اقتصادی و امنیت ملی ارائه شده است، ۵۲ میلیارد دلار یارانه و اعتبار مالیاتی اضافی را به شرکت‌های تولیدکننده تراشه در ایالات متحده ارائه می‌کند. همچنین ۲۰۰ میلیارد دلار برای تحقیقات علمی، به‌ویژه در زمینه هوش مصنوعی، رباتیک، محاسبات کوانتومی و انواع فناوری‌های دیگر اختصاص می‌دهد.

افزون بر این در قالب این لایحه ۱۰ میلیارد دلار در اختیار وزارت بازرگانی قرار می‌گیرد تا آن را در قالب یارانه به شرکت‌های تولیدکننده تراشه‌ها و همچنین برای ایجاد ۲۰ "هاب فناوری منطقه‌ای" در سراسر کشور اختصاص دهد.

این لایحه میلیاردها دلار را به وزارت انرژی و بنیاد ملی علوم اختصاص خواهد داد تا برنامه‌های تحقیق و توسعه را به سمت تولید نیمه‌هادی‌های پیشرفته هدایت نمایند. بسیاری از سناتورهای، از جمله جمهوری خواهان، این قانون را گامی حیاتی برای تقویت توانایی‌های تولید نیمه‌رساناها در آمریکا می‌دانند. این کشور در حوزه نیمه‌رساناها به شدت به کشورهای دیگر و به‌ویژه چین متکی شده است. دولت بایدن انتظار دارد با یارانه‌هایی که به شرکت‌های تولید تراشه ارائه خواهد شد، در کوتاه‌مدت ده‌ها هزار شغل ایجاد کند. شرکت‌های تولیدکننده متعهد شده‌اند کارخانه‌های جدیدی احداث نمایند یا کارخانه‌های موجود را در اوهایو، تگزاس، آریزونا، آیداهو و نیویورک را توسعه دهند.

سیاست‌گذاری جدید صنعتی ایالات متحده که به طور فزاینده، مداخله دولت و توزیع یارانه‌ها را در خود دارد که نشانه‌ای از دوره‌ای جدید در اقتصاد جهانی است، دوره‌ای که حتی دولت‌های حداقلی همچون ایالات متحده که به طور تاریخی تمایلی به مداخله در بازار نداشته‌اند به مداخله روی می‌آورند.

سرمایه‌داری دولتی چین و حمایت یارانه‌ای سنگین این کشور از شرکت‌های چینی در داخل و خارج و نیز رقابت فزاینده آمریکا و چین از مهم‌ترین عوامل تغییر در سیاست‌های صنعتی و تجاری آمریکا و طیف رو به افزایشی از کشورهای غربی‌اند.

اتحادیه اروپا به مذاکرات تجاری سرعت می‌دهد.

کمیسر تجاری اتحادیه اروپا از تلاش‌های جدی‌تر برای تقویت شبکه موافقت‌نامه‌های تجاری، خبر داده است. او تأکید کرده است که اتحادیه به درخواست‌های کشورهای عضو برای تقویت زنجیره‌های تأمین جهانی، کنار گذاشتن روسیه از بازار اروپا و تعمیق پیوندها با متحدان کلیدی، پاسخ خواهد داد.

۱۵ کشور عضو از جمله آلمان، ایتالیا و اسپانیا، ماه گذشته در نامه‌ای به کمیسر تجاری اتحادیه اروپا شکایت کردند که فرایند مذاکره، امضا و تصویب توافق‌های تجاری بیش از حد طولانی شده است. آنان تأکید کردند که با تلاش‌های فزاینده قدرت‌های تجاری برای شکل‌دهی به شبکه موافقت‌نامه‌های تجارت آزاد، بیم آن می‌رود که اتحادیه از این روند عقب بماند. در نامه اشاره شده بود که توافقات تجاری اتحادیه اروپا تنها یک‌سوم تجارت خارجی آن را پوشش می‌دهد و با توجه به اینکه پیش‌بینی می‌شود ۸۵ درصد رشد اقتصاد جهانی در آینده جهان در خارج از این بلوک اتفاق بیفتد باید کوشش‌های اتحادیه را در این راستا شدت داد.

کمیسر تجاری اتحادیه اروپا تأکید کرده است که فشارهای ژئوپلیتیکی، دیدگاه اتحادیه را در مورد سیاست تجاری تغییر داده است. در این راستا تلاش برای تقویت انعطاف‌پذیری اقتصادی اتحادیه اروپا از طریق تقویت و توسعه موافقت‌نامه‌های تجاری با شرکا در سراسر جهان افزایش خواهد یافت.

در این راستا اهداف کوتاه‌مدت شامل توافق با شیلی قبل از پایان سال و توافق با استرالیا در نیمه اول سال ۲۰۲۳، تلاش برای تصویب توافق جدید تجاری با مکزیک و نیوزیلند و ادامه مذاکرات با هند و اندونزی است. کمیسر تجاری اتحادیه معتقد است که این بلوک با بهره‌گیری از شبکه موافقت‌نامه‌های تجارت آزاد (FTA) خود برای رویارویی با چالش‌های ژئوپلیتیک تشدیدشونده، جایگزینی تدریجی واردات از روسیه و تقویت انعطاف‌پذیری زنجیره‌های تأمین آماده می‌کند.

ذخایر عظیم لیتیوم شیلی می‌تواند به تنوع منابع وارداتی اتحادیه کمک نماید. استرالیا، یکی دیگر از دارندگان مهم مواد خام در اولویت مذاکرات تجاری اتحادیه قرار گرفته است و بروکسل می‌کوشد تا تابستان

۲۰۲۳ موافقت‌نامه جدیدی را با این کشور منعقد نماید. کمیسر تجاری اتحادیه معتقد است داشتن یک شبکه گسترده از قراردادهای آزاد تجاری، منبعی برای تنوع و در نتیجه منبع انعطاف‌پذیری است.

کنگره آمریکا در پی قطع جریان نفت روسیه به چین؟

برخی سناتورهای کنگره آمریکا از ارائه طرحی خبر داده‌اند که خرید نفت روسیه توسط شرکت‌های چینی را دشوار می‌کند. مارکو روبیو، سناتور جمهوری خواه، طرحی را ارائه کرده است که بر اساس آن، هر نهادی که نفت یا گاز طبیعی مایع شده را از روسیه به مقصد چین بیمه نماید، تحریم خواهد شد. چین بزرگ‌ترین خریدار نفت روسیه است و در ماه‌های اخیر، خرید خود را حدود ۶۰ درصد افزایش داده است. قطع جریان نفت خام روسیه به چین می‌تواند به رقابت شدید چین با سایر خریداران بزرگ مانند هند برای نفت خاورمیانه و آفریقا منجر شود و به طور بالقوه قیمت‌ها را افزایش دهد.

مارکو روبیو مدعی است که چین با خرید انرژی روسیه از جنگ این کشور در اوکراین حمایت می‌کند. وی در بیانیه‌ای اعلام کرد هر نهادی، از جمله شرکت‌های دولتی چین که به روسیه در این جنگ کمک می‌کند باید با عواقب جدی مواجه شود. این طرح برای تصویب در کنگره تحت کنترل دموکرات‌ها با چالش‌های مهمی مواجه است.

طرح روبیو در تعارض با سیاست دولت بایدن است که هدف آن حفظ جریان عرضه نفت و درعین حال محدود کردن درآمد انرژی روسیه است. در همین راستاست که وزیر خزانه‌داری آمریکا، ایده سقف قیمتی را مطرح کرده است که به خریداران اجازه می‌دهد در صورت موافقت روسیه با پرداخت نرخ‌های پایین‌تر از بازار، به استفاده از نفت خام روسیه ادامه دهند. چین به شدت از این طرح انتقاد کرده است و بر نادیده گرفتن تحریم‌های آمریکا علیه روسیه تأکید کرده است.

اعمال سقف قیمت بر نفت روسیه؟

اخیراً یک مقام ارشد گروه ۷ اعلام کرده است که این گروه قصد دارند تا ۵ دسامبر ۲۰۲۲، زمانی که تحریم‌های اتحادیه اروپا مبنی بر ممنوعیت واردات نفت خام روسیه از طریق دریا اعمال می‌شود، مکانیزمی برای محدود کردن قیمت‌ها بر صادرات نفت روسیه که به سقف قیمت موسوم شده اعمال کنند.

هدف اولیه این اقدام همسویی با زمانی است که اتحادیه اروپا قبلاً تعیین کرده است. گروه ۷ می‌کوشد که هم‌راستا با اتحادیه اروپا، مکانیسم سقف قیمت در همان زمان اجرا شود. این اقدام عمدتاً برای کاستن از درآمد نفتی که مسکو برای تأمین مالی تهاجم خود به اوکراین استفاده می‌کند، طراحی شده است. پیوستن چین و هند، خریداران بزرگ نفت روسیه برای موفقیت این اقدام اهمیت دارد. از همین رو تاکنون

تلاش‌هایی برای اقناع چین و هند صورت گرفته است. این دو کشور در حال حاضر نفت روسیه را با تخفیف خریداری می‌کنند. حتی دولت بایدن تهدید کرده است که در صورت خودداری چین از اجرای سقف قیمتی، شرکت‌های چینی خریدار نفت روسیه ممکن است تحریم شوند.

گروه ۷ می‌خواهد قیمت نفت خام روسیه توسط خریداران در سطحی بالاتر از هزینه‌های تولید روسیه تعیین شود تا انگیزه‌ای برای کرملین برای ادامه تولید ایجاد نماید، اما درعین حال بسیار پایین‌تر از قیمت‌های بالای فعلی بازار باشد تا زمینه برای افزایش قدرت ماشین جنگی پوتین فراهم نشود. با اجرایی شدن تحریم نفت خام اتحادیه اروپا در دسامبر، روسیه با انتخاب سختی بین موافقت با کاهش درآمد و تداوم صادرات بدون درآمد مواجه خواهد شد.

افزون بر این روسیه برای فروش نفت خام خود در کشورهای غیرغربی نیز مشکل خواهد داشت. این بدان علت است که تحریم‌های اتحادیه اروپا، ممنوعیت کلیه خدمات مالی مرتبط با تجارت نفت این کشور از جمله بیمه، بیمه مجدد و تأمین مالی محموله‌ها و کشتی‌ها را در نظر گرفته است. برخی رسانه‌ها قیمت بین ۴۰ تا ۶۰ دلار را به‌عنوان سقف قیمتی پیشنهادی از سوی گروه ۷ بیان کرده‌اند اما این گروه هنوز قیمتی را اعلام نکرده است.

برخی از کارشناسان، ایده سقف قیمت را خطرناک توصیف کرده‌اند و معتقدند با کاهش صادرات نفت روسیه در پی این اقدام، قیمت نفت می‌تواند تا ۱۴۰ دلار افزایش یابد و مشکلات اقتصادی بسیار بیشتری برای گروه ۷ و طیف وسیعی از کشورها ایجاد نماید. اتحادیه اروپا در هفته‌های اخیر و متأثر از افزایش نگرانی‌ها در مورد امنیت انرژی، برخی محدودیت‌ها بر صادرات نفت روسیه را کاهش داد. هنوز در مورد توانایی غرب برای اعمال سقف قیمتی، تردیدهایی وجود دارد. اما در صورت اجرایی شدن آن، اقتصاد جهانی با شوکی تازه مواجه خواهد شد.

تمرکز روسیه بر کریدور جدید تجاری

روسیه در حال توسعه زیرساخت‌های مسیر قطب شمال خود با مدرن‌سازی زیرساخت‌های بندری و کریدورهای حمل‌ونقل ریلی و رودخانه‌ای است. روسیه اخیراً اعلام کرده است که جابه‌جایی کالا از طریق مسیر قطب شمال در نیمه اول سال جاری، ۵ درصد بیشتر از مدت مشابه سال ۲۰۲۱ بوده است. در سال ۲۰۲۱، میزان جابه‌جایی کالا از این مسیر ۳۵ میلیون تن بود که ۲ میلیون تن بیشتر از میزان برنامه‌ریزی‌های دولت روسیه بوده است. در این راستا مسیر تجاری قطب شمال از یخ‌شکن‌های هسته‌ای بیشتری بهره‌مند شده و مجموع آنها به شش فروند رسیده است. افزون بر این، چهار یخ‌شکن دیگر در پنج سال آینده به بهره‌برداری می‌رسد و برنامه‌هایی برای ساخت شش یخ‌شکن دیگر طراحی شده است.

روسیه، مجموعه اداری جدیدی برای مدیریت مسیر قطب شمال و سازماندهی جابه‌جایی محموله‌ها ایجاد خواهد کرد. بخشی از تجارت روسیه از جمله صادرات فلزات و انرژی به بازار جهانی و ترانزیت کالا بین آسیا و اروپا از طریق مسیر قطب شمال انجام می‌شود. این مسیر به طور کامل در آب‌های سرزمینی و منطقه اقتصادی انحصاری روسیه واقع شده است که در بحبوحه فشار تحریم‌های خارجی، زمانی که زنجیره‌های تأمین مختل می‌شود، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. روسیه انتظار دارد که جریان نقل و انتقال کالا در مسیر قطب شمال در سال ۲۰۲۴ به ۸۰ میلیون تن و تا سال ۲۰۳۰ به ۲۰۰ میلیون تن افزایش یابد.

احیای مسیر ریلی شانگهای به اروپا در امتداد جاده ابریشم

رسانه‌های چینی از احیای نقل و انتقال ریلی کالا از شانگهای به اروپا خبر داده‌اند. هفته گذشته یک قطار باری چین - اروپا با بیش از ۹۸۰ تن کالا، از شانگهای به مقصد آلمانی قزاقستان حرکت کرد. به دلیل همه‌گیری کووید - ۱۹ در سال جاری، شانگهای به طور موقت خدمات قطار باری چین - اروپا را که در ماه مه و در مواجهه با تقاضای شدید شرکت‌های تجارت خارجی از سر گرفته شد، به حالت تعلیق درآورد. در نیمه اول سال جاری، ۱۲ قطار باری چین - اروپا با ۱۱۶۶ TEU کالا با وزن محموله بیش از ۷۲۳۴ تن به ارزش ۲۹۳ میلیون یوان (حدود ۴۳,۵ میلیون دلار) از شانگهای به اروپا رفت. شانگهای اولین قطار باری چین - اروپای خود را در سپتامبر ۲۰۲۱ راه‌اندازی کرد.

در حال حاضر، این شهر دارای ۹ مسیر نقل و انتقال کالا است که به ۱۳ شهر در پنج کشور در امتداد کمربند و جاده می‌رسد. تاکنون ۳۵ قطار باری چین - اروپا با ۳۴۳۸ TEU کالا با وزن کل ۲۳۶۰۰ تن به ارزش ۱,۰۲۴ میلیارد یوان از مبدأ شانگهای به اروپا، رفته است.

خروج کامل فولکس‌واگن از روسیه

رسانه‌های روسی از تصمیم فولکس‌واگن به خروج کامل از بازار روسیه خبر داده‌اند. فولکس‌واگن، دومین خودروساز بزرگ جهان، تصمیم به فروش دارایی‌های خود در روسیه را گرفته است و فعالانه به دنبال خریدار است. آسیا اوتو قزاقستان به عنوان خریدار بالقوه تنها کارخانه این خودروساز در روسیه ذکر شده است. آسیا اوتو مجوز تولید خودروهای فولکس‌واگن و اشکودا را دارد. این خودروساز آلمانی در اوایل ماه مارس تولید خود را در روسیه به دلیل اختلال در زنجیره‌های لجستیکی در بحبوحه تحریم‌های بین‌المللی علیه روسیه، متوقف کرد. افزون بر این، واردات خودرو و قطعات یدکی به روسیه را نیز متوقف کرد. این شرکت همچنین مونتاژ خودروهای تجاری را نیز به حالت تعلیق درآورد. خط تولید فولکس در روسیه دارای حداکثر ظرفیت تولید ۲۲۵۰۰۰ خودرو در سال است.

روسیه بازار نسبتاً بزرگی برای شرکت‌های خودروساز محسوب می‌شود. اما شدت و گستره تحریم‌های غرب امکان فعالیت در این بازار را از شرکت‌های غربی گرفته است. شرکت رنوی فرانسه نیز اخیراً از زیان

۲ میلیارد دلاری در پیامد خروج از بازار روسیه خبر داده است.

تحولات منطقه‌ای

ترکیه پنجمین صادرکننده به بازار روسیه

مؤسسه آمار ترکیه اخیراً از افزایش چشمگیر صادرات ترکیه به روسیه در ماه ژوئن ۲۰۲۲ خبر داد. بر اساس این گزارش، صادرات به روسیه ۴۶ درصد نسبت به مدت مشابه سال قبل افزایش یافت و به ۷۹۱ میلیون دلار در ماه گذشته رسید و این کشور را از رتبه دهم در سال ۲۰۲۱ به جایگاه پنجمین تأمین‌کننده بزرگ کالاهای وارداتی روسیه ارتقا داد.

تحریم‌های غرب باعث شده که مسکو کمتر از کشورهای که به‌عنوان "غیردوست" شناخته می‌شوند و تمامی کشورهای غربی در این فهرست قرار می‌گیرند، واردات صورت دهد. از همین رو ترکیه در رقابت با صادرکنندگان مهم به بازار روسیه همچون ایتالیا، لهستان، ژاپن، هلند، فرانسه و ایالات متحده، مزیت یافته است. چین، بلاروس، آلمان و قزاقستان، بزرگ‌ترین تأمین‌کنندگان واردات روسیه در ماه مه ۲۰۲۲ بودند. تحلیلگران پیش‌بینی می‌کنند که این کشورها در آینده نزدیک، موقعیت خود را حفظ خواهند کرد.

صادرات میوه‌های ترکیه مانند هلو و گیلاس به روسیه در ماه ژوئن به‌شدت افزایش یافت. صادرکنندگان ترک در ماه گذشته میلادی، ۱۶۸ میلیون دلار میوه و آجیل به روسیه صادر کردند که ۳۳ درصد بیشتر از ژوئن ۲۰۲۱ (۱۱۳ میلیون دلار) و دوبرابر بیشتر از ماه می ۲۰۲۲ (۷۲ میلیون دلار) بود. همچنین واردات ماشین‌آلات، تجهیزات و قطعات الکترونیکی روسیه از ترکیه نسبت به ماه‌های قبل افزایش قابل توجهی یافته است. صادرات ماشین‌آلات از ۷۳ میلیون دلار در ماه می به ۱۰۲ میلیون دلار در ژوئن، تجهیزات الکترونیکی از ۲۸ به ۳۲ میلیون دلار، خودرو و قطعات از ۲۵ به ۳۴ میلیون دلار و محصولات پلاستیکی از ۳۴ به ۴۸ میلیون دلار افزایش یافت.

با وجود این در نیمه اول سال ۲۰۲۲، روسیه تنها ۲,۳٪ (یا ۲,۹ میلیارد دلار) از کل صادرات ترکیه (۱۲۵,۹ میلیارد دلار) را جذب کرده است. تمرکز صادراتی ترکیه عمدتاً بازارهای ایالات متحده و اتحادیه اروپا بوده است. از دیگر سو در نیمه نخست سال ۲۰۲۲، روسیه به منبع اصلی واردات ترکیه تبدیل شد و واردات از این کشور به رقم به ۲۷,۷ میلیارد دلار (۱۶٪ از کل واردات این کشور) رسید. نفت و گاز بیش از ۶۰ درصد از مجموع واردات را به خود اختصاص داده است.

موافقت‌نامه تجارت آزاد بریتانیا و شورای همکاری خلیج فارس در ۲۰۲۳

مقامات بریتانیا و برخی از کشورهای شورای همکاری خلیج فارس از نهایی کردن موافقت‌نامه تجارت آزاد

میان دو طرف در ۲۰۲۳، خبر داده‌اند. این در حالی است که هنوز مذاکرات برای رسیدن به چنین توافقی آغاز نشده است. دو طرف، زمان آغاز مذاکرات را تا پایان تابستان ۲۰۲۲، پیش‌بینی کرده‌اند. از منظر مقامات دو طرف، مذاکرات چندان طولانی و چالش‌برانگیز نخواهد بود و انتظار می‌رود ظرف یک سال آتی به توافق ختم شود.

بریتانیا علی‌رغم کوشش‌های فراوان، از زمان خروج از اتحادیه اروپا در سال ۲۰۲۰، تنها سه قرارداد تجارت آزاد (FTA) را با استرالیا، نیوزلند و ژاپن تکمیل کرده است. شورای همکاری خلیج فارس در حال حاضر، هفتمین بازار بزرگ صادراتی بریتانیا است. بریتانیا امیدوار است، توافق تجاری جدید، تجارت با شورای همکاری را حداقل ۶۰ درصد در سال افزایش دهد. توافق احتمالی تجارت آزاد، تعرفه‌های صادرات مواد غذایی و نوشیدنی بریتانیا به کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس را کاهش می‌دهد یا حذف می‌کند. نرخ‌های فعلی از ۵ تا ۲۵ درصد در محصولات مختلف، متغیر است. کشورهای شورای همکاری خلیج فارس، حدود ۸۵ درصد مواد غذایی خود را وارد می‌کنند. تقریباً تمام برنج مصرفی در این منطقه و همچنین حدود ۹۳ درصد غلات، تقریباً ۶۲ درصد گوشت و ۵۶ درصد سبزیجات، وارداتی است.

یکی دیگر از حوزه‌هایی که انتظار می‌رود این توافق تأثیر قابل توجهی بر آن داشته باشد، حوزه انرژی‌های تجدیدپذیر است. تجارت نفت و گاز شورای همکاری خلیج فارس احتمالاً در این قرارداد گنجانده نمی‌شود، اما انتظار می‌رود توافق به کشورهای حوزه خلیج فارس کمک کند تا با همکاری بریتانیا، سبد انرژی خود را متنوع کرده و وابستگی به هیدروکربن‌ها کاهش دهند. کشورهای حوزه خلیج فارس، اهداف بلندپروازانه‌ای در راستای توسعه انرژی‌های تجدیدپذیر تعریف کرده‌اند. به‌عنوان مثال، عمان تولید ۳۰ درصد برق از منابع تجدیدپذیر تا سال ۲۰۳۰ را هدف‌گذاری کرده است.

در تصویر کلان، شورای همکاری خلیج فارس به دنبال تنوع بخشیدن به شرکای تجاری خود و بهبود موقعیت خود در تجارت جهانی است. این شورا علاوه بر قراردادهای تجارت آزاد موجود با نیوزلند، سنگاپور و کشورهای منطقه تجارت آزاد اروپا مانند ایسلند، لیختن‌اشتاین، نروژ و سوئیس و شورای همکاری خلیج فارس در حال مذاکره برای انعقاد موافقت‌نامه‌های تجارت آزاد با اتحادیه اروپا، ژاپن، چین، کره جنوبی، استرالیا، پاکستان، هند ترکیه و کشورهای عضو مرکوسور است.

توافق تجاری جدید پاکستان و ترکیه

اخیراً کابینه پاکستان، توافق تسهیل تجارت کالایی که با ترکیه منعقد شده بود را تصویب کرد و راه را برای اجرایی‌شدن آن در ماه‌های آینده هموار کرد. توافقنامه تجارت کالایی پس از ۱۴ دور مذاکره بین دو کشور، در سفر اخیر شه‌باز شریف به آنکارا منعقد شده بود. بر اساس این قرارداد، ترکیه برای ۲۶۱ کد

کالایی تعرفه صفر فوری را اعمال خواهد کرد و برای ۱۲۳ کد کالایی به پاکستان امتیاز می‌دهد. اسلام‌آباد نیز به نوبه خود امتیازات تعرفه‌ای در ۱۳۰ کد کالایی را به ترکیه خواهد داد. این اقلام شامل محصولات هشت بخش عمده از جمله کشاورزی، مواد شیمیایی، چرم، پلاستیک، لاستیک و صنایع فلزی است. این قرارداد از تلاش‌های کشورهای برای تسهیل «دسترسی بهتر به خدمات و بخش‌های سرمایه‌گذاری یکدیگر» حمایت می‌کند و به آنها کمک می‌کند تا به هدف افزایش تجارت دوجانبه تا سقف ۵ میلیارد دلار دست یابند.

شریف در جریان سفر خود به آنکارا، تجارت پاکستان با ترکیه را "ناکافی" خواند. از دیگر سو اردوغان اعلام کرد که دو طرف برای افزایش تجارت دوجانبه به ۵ میلیارد دلار در سه سال آینده توافق کرده‌اند. تجارت دوجانبه طی سال‌های اخیر در حال افزایش بوده است. حجم تجارت دو کشور در سال مالی ۲۰۲۱-۲۰۲۲ به ۸۸۲ میلیون دلار رسید که ۱۷٫۸ درصد نسبت به مدت مشابه در سال گذشته افزایش یافته است. در این مدت صادرات پاکستان به ترکیه ۳۳٫۶ درصد افزایش یافت.

مخالفت هند با حضور کشورهای ثالث در کریدور اقتصادی چین - پاکستان

هند، مهم‌ترین کشور مخالف مگا پروژه ابریشم چین، در مورد پیوستن کشورهای ثالث به کریدور اقتصادی چین - پاکستان که از زیرمجموعه‌های مگا پروژه ابریشم محسوب می‌شود، هشدار داده است. وزارت امور خارجه اخیراً بیانیه‌ای در این خصوص صادر کرده و اعلام کرده است که گزارش‌هایی مبنی بر تشویق مشارکت سایر کشورها در پروژه‌های مرتبط با کریدور اقتصادی چین - پاکستان دیده شده است. هند تأکید کرده است که چنین فعالیت‌هایی ذاتاً غیرقانونی، ناعادلانه و غیرقابل قبول است. وزارت خارجه هند پا را فراتر گذاشته و گفته است که هرگونه اقدام هر یک از طرفین در این زمینه نقض مستقیم حاکمیت ملی و تمامیت ارضی هند است.

هند، کریدور اقتصادی چین - پاکستان را به دلیل آنکه از سرزمین‌های مورد اختلاف عبور می‌کند به‌عنوان نقض حاکمیت سرزمینی خود می‌داند. در ماه‌های اخیر پاکستان و چین کوشیده‌اند کشورهای مختلفی از جمله افغانستان و ترکیه را به این کریدور پیوند زنند. هشدار هند می‌تواند بر مشارکت کشورهای ثالث، تأثیر منفی بگذارد.

توافق مصر، بحرین، امارات و اردن بر سر اجرای ۱۲ پروژه

اخیراً وزرای تجارت و صنعت مصر، امارات متحده عربی، اردن و بحرین در چارچوب طرح مشارکت صنعتی که چهار کشور در ماه مه ۲۰۲۲ بر سر آن توافق کردند، ۱۲ پروژه اولویت‌دار را تعریف کردند. اواخر ماه مه، مصر، اردن و امارات متحده عربی "مشارکت صنعتی برای توسعه اقتصادی پایدار" را امضا کردند که بر

اساس آن شرکت هلدینگ توسعه ابوظبی یک صندوق سرمایه‌گذاری ۱۰ میلیارد دلاری را برای تأمین مالی پروژه‌های مورد توافق اعضا اختصاص داد.

این مشارکت بر توسعه صنایع رقابت‌پذیر در حوزه‌های کلیدی امنیت اقتصادی این کشورها استوار است. بحرین اخیراً به مشارکت صنعتی برای رشد اقتصادی پایدار ملحق شده است. نخست‌وزیر مصر در پایان این اجلاس اعلام کرد که او و وزرا در مورد اجرایی‌شدن ۱۲ پروژه از ۲۶ پروژه‌ای که مورد بررسی قرار گرفته‌اند، به توافق رسیده‌اند و خواستار بررسی سریع سایر پروژه‌ها شد. این پروژه‌ها در حوزه‌های کشاورزی، داروسازی، نساجی، مواد معدنی و پتروشیمی اجرایی می‌شود.

امتیاز تجاری چین به طالبان

وزیر امور خارجه چین در دیدار با وزیر خارجه دولت طالبان از موافقت این کشور با اعمال معافیت گمرکی گسترده بر صادرات افغانستان به چین خبر داد. در این قالب تعرفه ۹۸ درصد از صادرات افغانستان به چین حذف خواهد شد. طالبان که تحت تحریم‌های بین‌المللی قرار دارد به شدت برای دسترسی به بازارهای بین‌المللی و به‌ویژه بازار بزرگ چین تلاش می‌کند. ارائه چنین امتیازی به دولتی که تحت تحریم‌های سازمان ملل قرار دارد، قابل تأمل است و می‌تواند نشانه‌ای از علاقه رو به افزایش چین برای نقش‌آفرینی در اقتصاد افغانستان باشد.

داده‌های تازه

رشد ۱۲ درصدی تولید ناخالص داخلی عربستان

اداره آمار عربستان سعودی اعلام کرد که تولید ناخالص داخلی واقعی این کشور در سه‌ماهه دوم سال ۲۰۲۲ نسبت به سه‌ماهه دوم سال ۲۰۲۱، ۱۱٫۸ درصد افزایش یافته است. این رشد چشمگیر، عمدتاً ناشی از افزایش قابل توجه بخش نفتی به میزان ۲۳٫۱ درصد است. بخش‌های غیرنفتی در این دوره ۵٫۴ درصد و خدمات دولتی ۲٫۲ درصد افزایش یافته است. در سه‌ماهه دوم سال ۲۰۲۲، تولید ناخالص داخلی واقعی ۱٫۸ درصد نسبت به سه‌ماهه اول همین سال افزایش یافت. همچنین صندوق بین‌المللی پول پیش‌بینی کرده است که اقتصاد عربستان در سال جاری ۷٫۶ درصد و در سال ۲۰۲۳ رشد ۳٫۷ درصدی خواهد داشت. مؤسسه مودیز نیز برآورد نموده است که اقتصاد عربستان سعودی طی سال‌های ۲۰۲۲ تا ۲۰۲۶ با نرخ متوسط حدود ۳٫۹ درصد رشد کند.

ترافیک کانال سوئز در اوج

رئیس اداره کانال سوئز (SCA) اخیراً از شکسته شدن رکورد تاریخی عبور کشتی‌ها از این کانال خبر داد. ۸۹ فروند کشتی با مجموع تناژ خالص ۵٫۲ میلیون تن در روز شنبه ششم اگوست ۲۰۲۲ از کانال سوئز مصر در

هر دو جهت عبور کردند که بالاترین نرخ تردد روزانه در تاریخ آبراه بین‌المللی است. در این روز ۴۴ فروند کشتی از شمال با تناژ خالص سه میلیون تن و ۴۵ کشتی از جنوب با تناژ خالص ۲,۲ میلیون تن از این آبراه عبور کردند. جنگ اوکراین و تغییر در ژئوپلیتیک انرژی از مهمترین دلایل اوج‌گیری ترافیک در کانال سوئز محسوب می‌شود. کانال سوئز از منابع عمده درآمدهای ارزی اقتصاد بحران زده مصر است.

جنگ اوکراین و کسری تجاری کشورهای کم‌درآمد

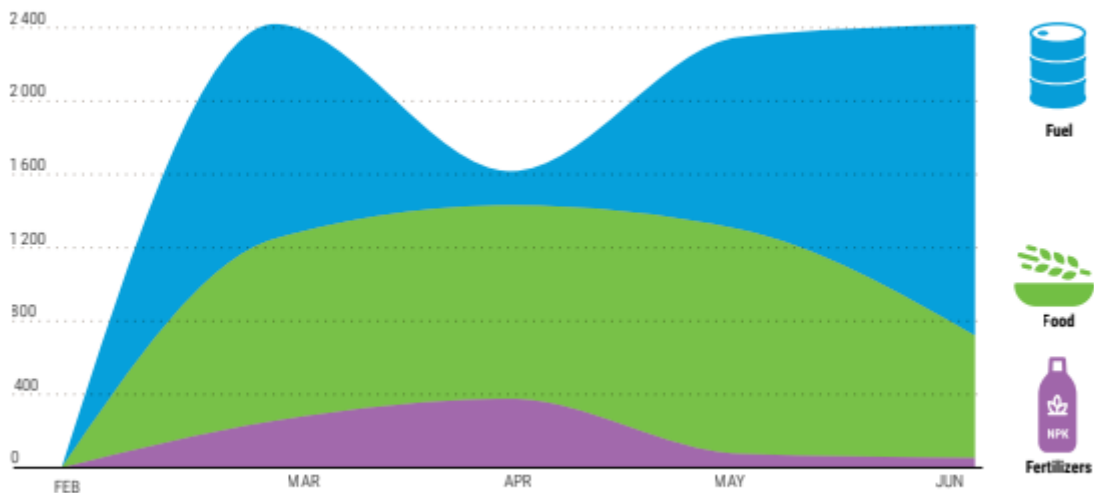
آنکتاد در گزارش تازه‌ای که در مورد آثار جنگ اوکراین بر اقتصاد جهانی منتشر کرده است، داده‌های قابل‌تأملی ارائه داده است. نمودار ذیل بخشی از این داده‌هاست که نشان می‌دهد جنگ چگونه به کسری تجاری فاجعه‌بار کشورهای کم‌درآمد، به‌ویژه به دلیل بالارفتن قیمت سوخت و غذای وارداتی دامن زده است.

نمودار ۱- آثار جنگ اوکراین بر کسری تجاری کشورهای کم‌درآمد در حوزه واردات سوخت، مواد غذایی و کودهای

شیمیایی

War drives up trade deficit in selected commodities for low-income countries, 2022

(Millions of dollars)

Source: UNCTAD calculations.

Note: Calculations are of changes in trade balances due to changes in the prices of corn, maize, sorghum, barley, soybean oil, sunflower oil, fertilizers, crude oil, gas and coal